

... på indre Østlandet ...

Historier fra virkeligheten

I skogsbygdene på indre Østlandet var det dårlig legedekning til ut på 1900-tallet. Det var lange avstander til doktor, dårlige veger, hesteskyss, dårlig råd og fattigdom blant folk flest. Når overtrua i tillegg sto sterkt, benyttet folk seg ofte av «kloke koner og kloke menn» i stedet for å sende bud etter doktoren. Ofte var jo utfallet mer enn usikkert selv om doktoren kom også.

Torpa var ei slik bygd utenfor allfarveg. Der var det en lokal «klok mann» som kaltes Hans på Bergjet. Han var fra Valdres, nabodalføret, og hjalp folk med diverse naturmedisiner, årelating osv. En gang ble han spurt om hva slags medisin han hadde gitt til en snertingdøl. «Jau, e koka flogmaur, og så hadde e i lite piss mæ», sa han.

Men så kom det en nyutdannet doktor til Torpa tidlig på 1900-tallet, doktor Lundby. Han ble meget populær, og tok bort mange pasienter fra Hans på Bergjet. Hans tenkte nok at noe måtte gjøres, og for å kapre tilbake pasienter, satte han ut følgende rykte i bygda: «Det fyrste doktor Lundby gjorde då han kom åt Torpen var at han drap hono Hans i Mo. Han øffna åriten på hono, og sprøyte gift inni, – men då var'n vonom ferdig han Hans i Mo mæ.»

Et annet eksempel på overtrua var oppfatningen om at hvis hodelusa forlot en person, var døden nært forestående. De kalte det «å vara feig». En valdris ble en gang innlagt på sjukehuset. Der ble han selvfølgelig både badet og avluset. Det ville han ikke ta sjansen på, og fortalte etterpå: «Men e lurte dei, e gut; e hadde med me nokre lusa i ein fyrstikkask, og slepte dei på me att.»

flogmaur – hannmaur eller hunnmaur med vinger i motsetning til arbeidsmaur som ikke har vinger
øffna – åpnet
åriten – blodårene
vonom ferdig – snart død
valdris – person fra Valdres

Anders Felde, Snertingdal

